

مجموعہ سنون

۱۸

جمعیت علمائے عثمانیہ

برنجی پتہ

ماہ محرم

نومبر ۱

اسٹانبول

جریدہ خانہ دہ طبع اولیٰ منشدر

۱۲۷۹

(مقایسه علم و جهل)

نوع انسان شرف نطق ایله حیوانات سائرہ دن بقدر ممتاز ایسه
عالم اولئک جہلایہ نسبتہ علوقدر و منزلت لری همان او درجہ در . بو
قیاس بالکثر افراد ناس حقندہ جاری اولوب ملل و طوائف عالم دخی
بو قاعدہ داخلدن . افریقا و امریکا و قطعات سائرہ عمای جهل
و بدویندہ یولسان اقوام الک زیادہ ضروری و طبیعی اولان
احتیاجات لری نک دفعندہ عاجز و اسباب تمتع و خوش گذرانیدن پک
از شبثہ مالک اولدقلری حالده ملل متمدنہ علوم و صنایع مکنسہ لری
ثمرہ سی اولہرق اراضیلری کونجہ زراعت و خام محصولات لری ایشلرینہ
پرایہ جتی صورتہ افراغ ایتدکن بشقہ برأ و بحرأ ممالک بعیدہ یہ
عزیمت و ائزہ مخصوص اولان ہر درلو ارزاق و اشیائک جلبیلہ تمتع
اولورلر . اشته رفاه حال و فراغ بال جہیلہ عالم و جاہل بیندہ شو
فرق عظیم شویہ طورسون طوائف جاہلہ همان دأما ملل متمدنک
مغلوب و اسیری اولوب انکثرہ لوکی بر طائفہ صغیرہ ک مجرد فنون
و صنایعہ ید طولاسی اولق حسبیلہ مملکت لری نک یکرمی قاتلان متجاوز
ممالک اجنبیہ یی ضبط و استیلا و دنیاک ہر طرفندہ از چوق نفوذنی
اجرا ایلدیکی صدق مدعایہ دلیل واضحدر .

کافہ قبائح و فضائل و مضرات و منافعک منشائی علم و جهل
اولوب چونکہ جاہل اولان شخص خالق تعالی و عل مراتبہم ابنای
جنسی وحتی کندو نفسی حقندہ رعایتی لازم اولان وظائف و واجبات دن
بی خبر اولہرق خالق و مخلوق نظرندہ مردودیت و منفوریتنی موجب
حرکات ارتکابتدن و وخامتی طوغریدن طوغری یہ کندو شخصندہ عائد
شہوات دن اجتناب ایتدیکی مثلاً و طبایع و خواصندن غافل بولندیغی

حيوانات و نباتات و سائر ملك مضراتدن نفسنى محافظه ايده ميدرك
هلاک و يا خود دوچار علل و اسقام اولور . و عالم اولان ذات علم و تميزنى
واسطه سيله او مقوله حرکاتدن مجانبت و پرهيز ايله دنيا و آخرتده
ممدوح و عزيز اولور .

جهل حيوانيت خواصندن و علم الوهيت صفاتندن اولديغندن
انسان جهالتدن تباعدى و علمه انتسابى نسبتيله صفت حيوانيتدن
خلاص و قرب الهيده مظهر فيض و اختصاص اولور . و حق تعالى
حضرتلى حيوانات سائر ملك مافوقنده انسانه قوه عقل و ذکا و اله
نازك شيلرده استعماله صالح الراحسان بيورمش اولسنه نظراً انسانك
حال جهل و ناداننده قالموب تحصيل علم و صنعت ايله مخلوقات
سائر دن كسب تميز ايلسى مقاصد الهيددن اولديغى ارباب البابه
خفى دكلدر . حيوانانندن بعضلى بيله تربيه و تعليم ثمره سى اوله رق
تعديل مزاج ايله انسانه تقرب و ابنای جنسى ميانه سنده تميز ايلديكندن
علم و ادب نوع شريف انسانك اصلاح نفس و تهذيب اخلاقده
نمرته مدار اوله بيله چكى ادنى ملاحظه ايله معلوم اولور .

بعض آدملىر بدويت و ساده لك حالنى مدنيتده ترجيح ايدرل . سبحان اه
بونه فكر فاسددر . اشبو دعواى باطله تصدى ايدنلر حقنده غرضكار
و يا خود مختل الشعور اولمقدن بشقه برشى دينله مز . شوا اعتقادك فسادى
ايتيان دلائلندن مستغنى ايسده حقيقتدن نه درجه مباعدتى اولديغنى
كوسترمك ايچون ارباب بدويت و مدنيتك حاللىغى بر كره قياس
ايدلم . بقدام نوع بشر حقنده قنغيسى خيرلودر . انسان فطرت
اصليه سنده تصور اولنديغى حالده بيابانده كزن بهامدن پك از فرقى
اوله رق حقى باطلدن و حلالى حرامدن تميز ايتمز و دفع احتياجات

و تسکین شهواتندن بشقه بر شی دوشمنز . کاه تأثیر حرارتدن و کاه
شدت برودتدن متأثر و مضطرب اولوب بینارنده حق تملکه دخی رعایت
اولمدیغی جهته کند و ثمره سعی و غیرتله تحصیل و تدارك ایلدیکی
ارزاق و اشیانك تمتعی کند و سنه عائد و منحصر اوله جغه امنیتی
اوله میه جغندن وقت و سعته الله کچن غدایی همان چیک اوله رق معده سی
اله بیلدیکی قدر اکل ایدوب قصورینی یرنده ترکه مجبور و تحصیل
معیشته مساعد اولیان مواسمه کمال ضرورت و مضایقه یه دوچار اولور .
و بر ارکک ایله بر قادین بیننده الفت و انسیت حاصل اوله رق رفاقت
و معاشرته اتفاق ایلمش اولسدر دخی ارکک قاذینی کند و سندن قوی
اولان اشخاصك تسلطندن محافظه یه مقتدر اوله میوب از وقتده شیرازه
اتحادلری کسسته مقراض افتراق اولور . و مسکن و مأوا سی اولمدیغندن
کوندزلی صحرا ده و اورمانده سرسری طولاشوب هر زرده اخشام
اولور ایسه اوراسنی مسکن اتخاذ و دائماً حیوانات مؤذیه شرنندن امین
اولیوب کاه قوشلر کبی اغاجلر اوزرنده و کاه حیوانلر کبی مغاره دلیکلرنده
بیتوت ایدر . و الحاصل بر از وقت هزار زحمت و سقالت ایله یشایوب
اکثر یا هنوز نعمت حیاتدن دلیر اولقسزین ضعفاسی اقویاسی یدنده
و ایکبسی دخی ده قوی اولان و حوش پنجه سنده هلاک اولور کیدرلر
اشته برنجی مرتبه ده وحشت و خشونتده بولنان آدم لرك حالی بوندن
عبارتدیر . ایکنجی مرتبه سی بدویت حالیدر که بادیه نشین اولان عرب
و کرد و ترکان قبیله لری اولصورته تعیش ایدرلر . بو دخی وحشت
حالتده نسبتله اهون ایسه ده ایکبسی یننده اولان فرق پک بیوک دکدر
لکن بالای استعداد انسانی یه مخصوص قبای زیبای مدینتله خرامان
عرصه شهود اولان اقوام رفیع المقام کرک حسن اخلاق و آداب

و كرك سعادت حال جهت ليله او بر زينه هج نسبت قبول ايتوب
 عادتاً بر نوع آخر دينك كه شايان بولور . اشبو صنف جايل المحامد
 ديكر لري مثلاًو عقل و ادراكه انسانك مادوننده بوليان و حوشك زبون
 پنجه غلر و تسلطى اولدقدن بشقه انلري تحت ضبط و اسارتنه
 الهرق بعضبسنك لحم و جلد و سود و منافع سائر مسندن تمتع و بعضبسنى
 دخی ركوب و نقل اثقاله و حيوانات وحشيه صيدنده استعمال ايدر .
 و بونكله دخی قناعت ايتوب هوا و صو و آتشی تحصيل معاش
 و تسهيل امور انتعاشنده بر مقدم و صادق خد متكار كی قوللا نوب
 نيجه بيك آدمك اجتماعيله حصولي ممكن اولمان عمليات جسميه ي انلره
 اجرا ايتدير و بر منوال محرر حسن صورته وجوده كتورديكي خام
 محصولاتني اصول صنايعه ايله الك منفعتلو بر صورته تحويل ايتدكن
 بشقه ممالك سائره به مخصوص اموال و اشيا جلبنده دخی دسترس اولورلر .
 و مساكن و ملابس لر ينك مضبوطيت و انتظامندن ناشی شدت حرارت
 و برودت و مضرت برف و باران غائله سندن وارسته اولدقلري مثلاًو
 بر تيمور تل واسطه سبله صاعقه كی آفات سماويه دن مصون وهبتك
 قوانين موضوعه سی سایه سنده افراد اهالی يكديكر ينك مال و جائنه
 تعرض و تسلطدن مأمون اولوب نوع بشر حقنده مهلك و مضر
 اولان انواع علل و اسقامك اوله بيلديكي قدر اندفاعنه چاره برداز
 اولورلر . و تيمور يول و واپور سفائی ايله بر ار بحرا از وقت ظرفنده
 مسافات بعديه ي قطع وتلدن بر خط واسطه سبله بر قاچ ثابته ظرفنده
 كره ارضك بر طرفندن ديكر طرفي ايله عادتاً همجس كی مخاره
 و مصاحبت ايدرلر . اكگر چه بعض بدويلر اجانب و مسافر ينه
 رعایت و اگر آمده مبالغه ايدوب شو فضيلت لري انكار اولنه من ايسده
 مسافر

مسافر یوله چیققدنصکره بلکه مسافر اولدیغی خانه صاحبی یولنی قطع ایدرک اوزرنده هر نسی وار ایسه غصب و مخالفت اولدیغی تقدیرده قتلنه دخی اجنساوار ایدر. گروه غریبا مالک نمونده اولقدن حرمت و اکرامه نائل اوله منزل ایسه ده بر کونه غدر و ظلم دخی کورمیدرک کمال امن و سلامته استدلکری برلده سیر و سیاحت ایدرلر. و قطاع طریق مخاطره سندن امین اولدقلری مثالو واردقلری محالرده اسباب رفاه و راحت دخی مکمل بولنه ییلدیکندن یا نرنجه بر طاقم اسلحه و اشیا نقلنه مجبور اولدقدن بشقه حتی اغراق اولماق اوزره اچقلری دخی برابر کوتور محبوب هر نقدر کلی اولسه بر قطعه ورقه صغیره تبدیل داشته بو صورته کند و خانه لرنده اوتوررکی کمال امن و آسایشه محال بعیده ده کشت و کذار ایدرلر .

بدوی ایله مدینک عسکر یجه دخی بینارنده کلی فرق اولوب بدویلرک اگر چه سرعت حرکت و متاعب و مشاقه تحملجه مدنیله بعض مرتبه تفوقی اولسه دخی مدنیلر آت و سلاحلریله ینه بالسهموله انلره علیه ایدرلر. بعض بدویلرک قوه باصره و سامعدلرنده زیاده جه حدت وار ایسه ده مدنیلرک بعض آلات استعمالیله بو یایده دخی انلره مسابقت ایلدکری درکاردر .

هله بعض جهلاناتک علم فساد اعتقادی منتجدر دیملری محض خطا در. انجیق دینک عقلسز دوستلری بو مقواه تفوهاته تصدی وز عملرنجه دیانتی استحباب مراد ایدوب حالبوکه حقیقته اساسندن تخریب ایدرلر. ازه حق ملاحظه اولنسه بوندن دیندارلق جاهل و سهل الاغفال اولغه محتاجدر دیمک اولزمی. بعض ساده دلان مجرد شو فکر فاسده مبنی خاصه بهایم اولان حال جهلده قالمی ترجیح

و دائماً علمه امنیسنزاک فظریله باقوب طالب و تحصیله سعى ایدنلری
 دخی تقبیح ایدرلر. حکمای متقدمیندن فرط ذکا و درایتله شهرت شعار
 اولان سقراط و بقراطه زمانلرنده دینسنزاک اسناد اولمیشدر. بونلر
 جهله دن زیاده خالق تعالی حضرتلرینک کمال قدرت و عظمتنه و کائناتک
 هر بر ذره سنده نیجه بیک سر و حکمتنه واقف اولدقلرندن بهمه حال
 معاصرلرندن زیاده تام الاعتقاد اولدقلرنده شبهه اولنده من. جهله ایسه
 اهل تقلید اولوب بو صورتده اعتقادلری بر اساس قوی اوزرنده
 اولهمیه جفندن اصل بونلر چورک اعتقادلر وعد اولمیشدر. هیچ عقلا
 جهلادن اشاغی قالورمی و ازه جق انصافی اولنلر بوکا قائل اولورمی.
 اگر علم موجب صلاح اوله من ایسه احوال سابقه و لاحقده دن و اصول
 ادیده دن غفلتمی بوکا مدار اولور. کورلک انسانی مخاطره دن وقایه
 ایتدیکی مثللو جهل دخی بر درده دوا اوله من و هیچ بر خطای
 اصلاح ایده من.

اهل مدنیت بیننده مشهود اولان بعض قبایح و سوء حال مدنیتک
 تأثیری اولیوب بلکه انک غیر مکمل بولمسنندن ناشیدر. مثلاً ممالک
 متمدنه نفوس تکثر ایدوب بو دخی بعض اهلینک ایشسنزلیکدن
 طولای دوچار فقر و سفالت اولسنی مؤدی اولور ایسه ده شو حال
 هیئت مجموعه اهلینک مالک اولدیغی اسباب ثروت و تمتعک بین الافراد
 انقسامنده ممکن مرتبه طریق تسویه بولنه مامسندن نشأت ایدوب
 یوخسه خیردن شر تولد ایده میده چکی مثللو دائره معلوماک توسعی
 موجب فقر و ضرورت اوله من. مدنیت ایلرلدیکجه بونک دخی دفع
 و ازاله سی اسبابک استحصالی ممکناندن رظن ایدرم. اليوم کمال ثروت
 و مدنیتله برابر کثرت فقرا ایله معیوب اولان لوندره شهرنده کروه
 محتاجینک

محتاجینک تسکین اضطرارلرینه مدار اوله جق پک چوق انار خیریه
 ناسپس و انشا و کونا کون طرق و وسائل تصور و اجرا اولمشدرکه
 ممالک غیر متمدنه ده او مقوله خیراتدن هیچ برشی اولمدقدن بشقه
 خاطر و خیالرینه دخی کلز . بالفرض اوله بعض ممالک متمدنه ده کوریلان
 فقر و احتیاج مدینتک سو نتیجه سی اولسه یله مقصد عمومک سعادت
 حالی اولدیغندن یوزده برو یاخود ایکه سنک دوچار سسقات اولسند
 نه باس واردر . ممالک غیر متمدنه ده عموم اهلینک مظهر اولدیغی انواع
 محن و مشاق و یاخود محروم بولدیغی تنعمات ایله موازنه اولنسه ممالک
 متمدنه فقراسی لاشی حکمنده قالور .

عالم اولان ذات حکومتک لزومنی و اولی الامرہ اطاعت و انقیاد
 حقنده اولان و اجبات دینیه و عقلیه یی یلیدیکندن علم حاشا ارباب
 حکومتی اضرار و نفوذلرینی اخلال ایتمز فقط ظلم و اعتسافک و اعتقادات
 باطله تک خصم جانیدر . هر نه شی حقنده اولور ایسه اولسون علمک
 مضرتی فصل ادعا اولنه ییلور . چشم بصیرتک اچلمسی دیوانه لکی
 کتورر . یوخسه چوق بیلک آدمی احمق می ایدر . بر عالم آدمده شو
 صفات مذمومه بولنسه بو البته علمک نتیجه سی اوله میوب بئکه ذانا
 کندوسنده وار ایمش دیمکدر . فقط اول آدم جاهل قالمش اولسیدی
 اصلاحی دهاکوچ اولور ایدی . اولوجهله اهل علم اسارت و حقارتی
 قبول ایتمدیکنندن اکثرا ازمنه سابقه ده اولدیغی کبی منافع حقیقه لرندن
 غافل بولان جبارۀ حکام مجرد تبعه لرینی قیون سورسی کبی قولالامق
 و حقننده اغراض نفسانیه لرینی اجرا ایده بیلک ایچون انلرک ظلام
 جهل و نادانیده قالمسنی استر . علم جناب حقک کندوصفاتندن اوله رق
 انسان حقنده اولان عطا یاسنک اجل واعظمی اولدیغی حالده

مجرد اغراض فاسدهل ینک انفاذندن بر لحظه متلذذ اولق ایچون شو
قدر ینک نفوسک مادی و معنوی و دنیوی و اخروی سعادت حاللری
موجب اوله جق اوله بر نعمت عظمایان محرومیتلرینی روا کورمک تقدیر
مروتسزلکدر . اما صفات ممدوحه عقل و مروت ایله متصف اولان
سلاطین عدالت آیین زیر دستانلر ینک بالعکس ممکن اوله یلیدیکی قدر
صاحب معلومات اولمسنی آرزو ایدر و بر دولتک قوت و عظمتک
و شان و شوکتک اساس حقیقهسی بلا شبهه علم و معرفت اولدیغندن
هرشیدن اول بونک تکثر و انتشارینه سعی و اهتمام ایلر . بر ملتک علوم
و معارفده ایلر و بولملری متبوعلرینه موجب فخر و شرف اولدیغندن
اوروپانک الک کوچک حکمدارلرندن بر یسی بلا شبهه افریقانک الک بیوک
حکام وحشیه سندن بر یسله بجایشه قائل اولوب موافقت ایتسه
دخی مجرد تبعه جدیده سنی طریق مدنیته سوق ایله اکنساب شرف
و شان مقصودیه ایدر . یکریمی اتوز ینک قدر اوروپالو بر قاج آلیق
مسافه بعیده بی قطع ایدرک وسعت مملکت و کثرت اهالیجه دنیاده
نظیری اولوب اوچوز الی ملیوندن متجاوز نفوسی و بر قاج ملیون
عسکری شامل بولنان چین دولته کمال سهولت ایله غلبه و پای تخته
قدر کیدرک استدکری وجهله عقده معاهده ایتدکلرنده چین ایمپراطوری
اولان ذات عسکر ینک اصول جدیده حریبه ده جاهل بولندقلرندن
البتہ ممنون اولماشدر . اگر چینلور اصول قدیمه و مدنیت غیر مکمله لری
محافظه سنده اصرار ایتماش اولسه دلر ایدی بر قاج ینک اجانبک شو
حقارتنه دوچار اولورل میدی . اشبو چین مسئله اخیره سی مناسبیه
بر قاندها تا کد ایلدیکی وجهله علم اجسام ثقیله نک بالسهوله تحریرکننده
استعمال اولور کوسکی مثابه سنده اولوب از بر همتله الک بیوک دولتلری
یيله اساسندن قالدیره یلور .

بعض کوتهبینان علمی جاب رخاوت و سلب جسارتله اتهام ایدرلر .
 حاشا شاهد مهجبین علم و تمدنك شو نقیصه دن دخی برائی مسلم ارباب
 تحقیق قدر . اشبو اوصاف ایله متصف اولسی لازم کلان اورو پالور
 امر یقا و جزائر بحر محیطدن بر چوق محارده فطرت اصلیه
 و جسارت طبیعیه اوزره بولان اهلای یی حجر و شجر قبیلدن عد
 ایدرک هر بری بونلردن اون و دها زیادهیه مقابله و غلبه ایلدکلی
 کورلشدر . اسلحه و اصول حربیه جه فریقین بیننده درکار
 اولان تفاوتك دخی بویاده مدخل کلبسی وار ایسه ده اهل تمدن
 شجاعت ذاتیه جه اقوام وحشیهك مادوننده دکلردر طوائف متمدنه دن
 رخاوت وعدم جسارتله متصف اولنلر وار ایسه اشبو اوصاف مذمومه
 مدنیتك تأثیری اولوب بلکه سفاهت و سوء تربیه دن متولد اولدیغی
 بی اشتباهدر . ملل متقدمه دن رومالور اوائل ظهورلرنده حین طفولیتدن
 برو تعلم و ادمان ایله نه درجه قوت و شجاعت کسب ایلدکلی
 توارخ آشنایانه روشنا اولدیغی مثلوالیوم اوروپاده دخی محال مخصوصه ده
 معلم واسطه سیله اته بتك و هر درلو سلاح قوللانمق اصولدن بشقه
 اجسام ثقیله قالدیرمق و یوکسك اغاجه صاریلوب چیقماق و صحرایق
 و امثالی تراید قوت و خفت حرکتی موجب کونا کون زور بالقلر تعلم
 اولدرق حال بدوینه مخصوص شیلرده بیله انلره تفوق ایده یورلر .
 خلاصه کلام مدنیت اولوجهله رخاوت و نحافتی مستلزم اولسدقدن
 بشقه بالعکس انسانك روحانی و جسمانی قسوت و قدرتنك ترایدیغی
 موجب اولدیغی امور مسلمه دندر .

تاتارلرک چینلور و مغولارک هندلور و واندالرک مرکز مدنیت
 اولان رومیاه غلبه سی کی بعض طوائف وحشیهك اهل تمدنی قبضه

تسخیره الدیغی کوریش ایسه ده بونار جهلك علمه غلبه سی حد
اولنه مبوب مجرد طوائف متمدنهك تنعمات جسمانیه و تلذذات
نفسانیه کمال انهماك ایله صفت رحولنی غائب ایدرك دوچار ضعف
ورخاوت اولمزدن نشأت ایتمش اولدیغی درکاردر.

هند بر هنرلینك كوشه عزتده لایق قطع تحصیل علم ایله اشتغال
ایلدکری حالده اکثریا اهالی سارهدن زیاده معمر اولملرینه نظرأ
بعض جهلهك اعتقادی وجهله علم موجب علل و اسقام دخی اولبوب
بالعکس امتداد عمر و عافیتی مستلزمدر. چونکه تحصیل ایله اشتغال
بعض مرتبه دفع هموم و آکداره مدار اولهرق دائماً یکی بر شی تعلم
و کشفی انسانه موجب سرور و انبساط اولور و ارباب علم بالسهره
عزت و قناعتی اعتیاد و بو طریق ایله هادم بنیان وجود اولان
شهواتدن اعراض ایده یلور و نهایت حکمای متقدمین و متأخریندن
برچونگی کبی محاسن آداب و فضائل اخلاق جهتیله واصل درجه
کمال اولور.

جاهللك اوقات خالیله زنده بالکر چبوق ایچمك و یاخود کندوری
کبی بعض آدمیله هوایی و بارد لقر دیلر ایتك و امثالی عبث
و مضر شیلره مشغول اولمقدن نهایت جانلری صیقلوب سرمایه عمر
عزیزی نصل اتلاف ایده جگرینی بتلزلر ایکن عالم اولنر مطالعه
و ملاحظه ایله کأن اسلافك معاصری و همدی کبی امم سالفهك
احوال و کیفیاتنه و دولتلرك صورت تشکل و اسباب انقراضلرینه
و بین الملل تگون ایدن محاربات و منازعاتك علل و نتایجنه چشم
عبرته نظر ایدرو بر سیاح چابکهای جهانگرد کبی روی ارضك بحر
و بر و کوه و دشت و کرم و سردینه و اوززنده ساکن اولان نوع
انسانك

انسانک الوان و اشکال و اخلاق و عادات و السنه و ادیانلرینه و محصولات ارضیه و صنایعیه سنک انواع و اوصافیه مطلع اولور و بر قطره صوده تام الاعضا نیجه ییک حیوانات و مکمل ترکیب نباتات مشاهده ایدر . و کره ارضک یالکز سطحی سیر و تماشا ایله اکتفا ایتموب کاه درونه دخول ایله صورت تکیون و تشکلی و حیوانات و نباتات و معادنک ترتیب خلقتی صحائف طبقاتنده مطالعه و کاه سلم رصد ایله اوج سمایه عروج ایدرک ارضدن شو قدر میل بعد مسافده واقع و اندن نیجه ییک کره جسیم اولان اجرام فلکیهک بک بعد و جسامت و قواعد سیر و حرکتلرینه و یکدیگرینه اولان ارتباط و انجذابلرینه و شمس و قمرک نیجه یوز سندر صکره وقوعه جق خسوف و کسوفلرینه کسب و قوف ایلر . و الحاصل جهلانک حس و ادراکلی ماوراستنده واقع بشقه بر عالمده سیران و هر آن بر صورته ملذذ اوله رقی بر دقیقه وقتک بیهوده یکمسندن متأسف اولور .

فی الحقیقه انسانک ساحل سلامتده اولدیغی حالده بازیجه امواج قضا اولان ملل و اقوامک احوال هولناکنه و انقلابات کونیهیه چشم عبرتله اوزاقدن نکران اولق نه کوزل تماشادر . و شو قدر ییک آدمک افنای عمر و اتلاف ماملک ایله ظفریاب اولدیغی تحقیقات و اختراعاتدن استفاده ایلک نه یوک نعمتدر .

وقتیه مقناطیسک خاصیتی کشف اولغسیدی امریقا و اوسترالیبا و دهها سائر نیجه ممالک کشف اولنه ییلورمیدی . و اسفار بعیده بحریهیه شمیدیکی کبی سهولته کیدیه ییلورمیدی . هله باورنک ایجادی اصول حریدی و بو مناسبتیه هیئت عالمی تغیر ایلدی دینه ییلور . طوائف متمدنه افرادی یالکز معاصر اولدقلری زمان دفع مضرت

و جلب منفعت امرنده تعاون و تظاهر ایدرك يکوجود اولوب بلکه
 تعلم علم و صنعت و توسع ذهن جهتله دخی اولین و آخرین شخص
 واحد مشابه سنده اوله رق اخلاف دائماً اسلافک تجارب و معلومات
 مکسبه سندن حصه مند منفعت اولور . چونکه عمر قصیر انسانی
 امور علمیه و صناعیه دن اک زیاده سهل الحصول اولان برینک ایجاد
 و اتقانده وفا ایتموب صکره دن کلنر اولکیرلرک واصل اولدیغی درجه دن
 بدأ ایله اصلاح و اکماله سعی و اهتمام ایلرلر و البوم مشهوره دن اولان
 کافه فنون و صنایع بو صورته مرتبه حالیله رینه رسیده اولش و مزاج
 هیئت عارضه انحراف دن مصون اولدیغی حالده بو کیدشله دهها زیاده
 ایلرولیه چکی مجزوم بولمشدر . اشته بو تقدیرجه انسان عمر طبعیه دن
 گذار ایدرك نیجه بیک سندر معمر اولور دیمکدر . حالبوکه اهل بدویت
 شو فوائد عظیمه دن محروم اولوب هر برینک تجربه و معلوماتی
 شخصیه برابر تلف و ضایع اولور .

اگرچه علم تزايد عقلی موجب اولمز ایسه ده انسان کند و تجربه
 و دقتیه کسب وسعت ایلدیکی مسلم اولدیغی حالده شو قدر زمانده
 شو قدر بیک ادمک تجارب و تحقیقاتدن دهها نقدر توسع ایلمسی لازم
 کله چکی ادنا ملاحظه ایله معلوم اولور .

اهل تمدن بر منوال محرر بر قاج بیک سندرک حاصلات ذهنيه سندن
 مستفید اولدیغی جهتله او قدر زمان بر حیات اولور حکمنده اولدقدن
 فضله چونکه یشامق تمتع ایتمکدن عبارت اولدیغسندن بدویله قطع
 مسافه ایتمک و دفع احتیاج و تسکین آرزو ایلمک مثللو هر نه اولور
 ایسه اولسون بر امرک وجوده کلمسیچون صرف و اضاعه ایلدیگری
 اوقاتک مدنیله تحصیلیه ظفریاب اولدقاری وسائط تسهیلیه سایه سنده
 بلکه

بلکه بالکز اونده بر جزوئی استعمال ایدرک حصول مرام ایله بکام
اولدیغندن بش اون قات زیاده شجره عمر و اقبالدن برخوردار اولور
دینلمسی دخی پک نابجا دکلدر .

علمك فوائد عظیمه سندن بریسی دخی انسانی اعتقادات باطله دن
وقایه ایتسیدر . چونکه عالم اولان ذاتک چشم بصیرتی کشاده اولدیغندن
ماهیت اشباه کسب اطلاع ایدرک حال جهل و نادانینک لوازمندن
اولان افکار فاسده دن امین اولور . مثلاً علم هیئت بعض مرتبه وقوفی
اولنر خسوف و کسوف وقوعی و قویرقلی یلدر طلوعی کبی علام
سمایویه حرب و وبا و قحط و غلا مثلاًو درلو معنا ویره رک بیسوده
خوف و اضطرابه دوچار و حرکات و تشبثاتلرنده اشرف ساعت
انتظار یله اکثریا فرصتی فوت ایدرک انواع وخامت و نحوسته گرفتار
اولرز . و تحلیل و ترکیب اجسامدن عبارت اولان علم کیمیایه مطلع
اولنر قورشون و باقر کبی معادن خسیسه یی التون و کوشه قلب
و تحویل ایتک سودا سبله مالارینی اضاعه و اتلاف ایلرز . و حقیقی
وجهله علم منطق بیلنر کندو مطالعات و افکارلارینی خطادن وقایه
ایلدکلری مثلاًو حقاً و غرضکارانک سفسطه و مغالطه قیلنندن اولان
افسادات و اغفالاتنه جهلای بی تمیز کبی قولایلقله الدانمبوب
قضیه تک فساد و بطلانی نره سنده اولدیغنی درحال درک و انعان
و عقلا و خیر خواهانک موافق مصلحت و مقارن حقیقت اولان
نصایح و تأمیناتی سائرندن تفریق و تقدیر ایدرز .

علم ادعاسنده بولنان بعض اشخاصک اقسوال و حرکاتلری نتیجه
علم و معرفت اولق لازم کلان محاسن و فضائلدن عاری کورلدیکی
صورته شو حال علمك حسن تأثیری حقنده اشباه حصولی مؤدی

اولیاملیدر چونکه کرم علوم و کرم السنه کمالکزیبغا کبی بعض
قواعد و اصطلاحاتی تحصیل ایلک کافی اولوب موضوع و غایتی
و صورت استعمال و اجراسنی او کرمک لازم و لابددر . یوخسه او مقوله
سطحی تعلم بر فائده سی کور یله مبوب اربابک جهلادن چوق فرقی
اولیه جغی درکاردر .

بعض ارباب ثروت علم و معرفت مجرد تحصیل مال و جاه ایچون
بر آتدر فکر فاسدینه فاهب اوله رق تعلم و اکتسابنه لزوم کور منزل
بالاده بسط و بیان اولندیغی اوزره علم و صنعتک رفاه و آسایش حاله
کلی مداری اولدیغی درکار ایسه ده مقصدی بوکا منحصر اولوب
ضممنده لایعد و لایحی فوائد و لذائد واردر . اگرچه اغنیا صاحب
مروت و عطا اولدقلری حالده خلقک بعض مرتبه محبت و حرمنه
مظهر اوله ییلور ایسه ده شو توجه اوصاف جلیله علم و فضیلت
ایله متصف اولنر حقنده کوسریلان تعظیم و تکریمه مقبس اوله مبوب
جهلا هر حالده اصحاب فضل و کمال نرندنه منظور نظر حقارت
اوله جغنده اشباه یوقدر . چونکه خالق تعالی حضرتلری انسانی بالکر
یشامق ایچون خلق ایتیموب بلکه مرکوز فطرتی اولان فضائل
و قواد اتره سنی توسیع و شان انسانیت شایان صورته قدر و مرتبه سنی
ترفع ایلسی مقاصد الهی بدن اولدیغی رهین رتبه یقین (و ما خلقت
الانسان و الجن الا ليعبدون) نظم جلیلی دخی بو معنایه اشارت اولدیغی
متفق علیه کبار مفسریندر .

دنیاده اغز اشیا اولان علم و معرفتک ثناء و ستایشنده هر نقدراطر اطلب
و تحصیلنه هر ندکلو ترغیب و اغر اولسه ینده حتی ایفا اولنده میه جغی
درکار ایسه ده مطالعه سی موجب کلال اولور خوفیه بوندن زیاده

تطویل

تطویل مقالین صرف نظر اوله رق شعیبک بو قدره اکتفا مناسب
کورغمشدر. همان جناب حق جهله مزی علوم نافعه و اعمال صالحه
موفق بیورسون آمین * بهنر کوش زانکه در عالم شرف انراست
کوهنزدارد * کربتو نعمتی از و نرسد * نام جهل آخر از تور دارد.

(منیف)

رئیس ثانی مجلس تجارت

ملل سالقیدن نهایت قدمای مصرینک اخباری مضبوط صحایف
آثار اولوب اندن اونه سی ظلام ریب و ظنونه مستور بولندیغندن اکثریا
اوروپا مؤرخلری تواریح عمومیه لرینی اورادن بدأ ایدرلر. بزم دخی علوم
سأره صر سنده مجموعه فنونه درج ایده حکمر مواد تاریخیده اشبو
ترتیب طبیعی یه رعایت ایلک لازم کلکله ملت مذکوره دن بدأ ایله
تاریخ متقدمین تحریرینه ابتدار قلمشدر.

(قدمای ملوک مصریه تاریخی)

دنیاک قطعات خسه سندن افریقا قطعده سی اونه دنبرو و آثار
مدنیتدن محروم بولندیغی حالده مصر و اسکی زمانده قارتاز تسمیه
اولنان تونس و طرابلس غرب مملکتلری مسننا اوله رق بونلرک اهابسی
ازمنه قدیمده معاصرلری بولنان دیگر ملتک جهله سندن زیاده متمدن
اولوب. باخصوص مصرک او قدر وسعتی دخی یوغیکن پک چوق مداین
و نفوسی حاوی اوله رق زیاده سیله معور ایدی. الکلای مذکور شرقاً
شاب دکری دینلان بحر احمر و شمالاً اق دکز و غربالپی تسمیه اولنان